

“Sarız Yöresi Avşar Ağıtlarında Halkbilimsel Öğeler”, II. Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni Bildiriler, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yay., Kayseri 2007, s. 261-272.

SARIZ YÖRESİ AVŞAR AĞITLARINDA HALKBİLİMSEL ÖĞELER

Şeref BOYRAZ*

Özet:

Kısa süreliğine ya da ebedî olarak kaybedilenler dolayısıyla ortaya çıkan yoğun duyguların oluşturduğu ağıtlar, üretim ortamındaki bazı etkenlerden ötürü, diğer manzum türlere oranla kısmen daha düşük bir estetik seviyeye sahiptir. Bu sebeple belli bir aşamadan sonra ağıtların yapısal özelliklerinden çok, muhtevaları üzerinde durmak, bizlere daha fazla ve farklı bilgiler kazandıracaktır. Genelde doğu toplumları, özelde ise Türkler hâlâ sözlü kültür ortamını yaşadığı için bol miktarda ağıt üretebilmektedir. Ağıt üretimi ayrıca duyguları, mantığının önünde giden bir yapıya sahip olduğumuzu da göstermektedir. Anonim halk şiiri sahasında örneğine sık rastlanan türlerden olan ağıtlar, onu üreten ve tüketen toplumun dinamiklerini büyük oranda yansıtmaya rağmen, yansıttıklarını ortaya koyacak çalışmalara pek konu edilmemişlerdir. Bu düşüncelerden hareketle Sarız yöresi Avşar ağıtlarının bazıları incelenmiş ve onların penceresinden Avşar kültürünün fotoğrafı çekilmeye çalışılmıştır. Buna göre ağıtların doğum, evlenme, ölüm âdet ve inanışlarından giyim kuşam tarzlarına, ağıtların derlendiği yörenin flora ve faunasından üretim-tüketim şekillerine, değer yargılarına, inanç biçimine ve derecesine, yemek kültüründen kullanılan âlet ve eşyalara kadar çok geniş bir yelpazede, şaşılacak derecede bol miktarda görüntüler sunduğu ortaya çıkmıştır. Bu itibarla ağıtlara *halk bilgisi kileri* nazarıyla yaklaşılmalıdır(abilir).

Anahtar Kelimeler:

halkbilimi, ağıtlar, içerik çözümleme, Sarız yöresi, Avşar kültürü

Ağıtlar, muvakkaten ya da ebedî olarak yitirilenlerden mütevellit oluşan yoğun duygu ve düşüncelerin sözel olarak estetize edilmiş ifadesidir. Ağıtlardaki estetik seviye, diğer manzum türlere oranla kısmen daha düşüktür. Çünkü bunlar daha ziyade, yoğun acıların yaratıcılık gücünü belli ölçülerde dumura uğrattığı zamanlarda üretilmektedir. Bu ise tamamen olmasa da estetik kaygıların farkında olunmadan geri plana itilmesi, estetik seviyenin düşürülmesi anlamına gelmektedir. Ancak yine de ağıtlarda göreceli olarak zaman zaman belli bir estetik seviyenin tutturulduğu gözlemlenmektedir. Tutturulan bu estetik seviye, ağıtı üretenlerin önceden öğrenmiş oldukları kalıp ifadelerden (ki ağıtlar hakkında analitik inceleme yapan pek çok kişi kullanılan kalıp ifadelerin çokluğuna dikkat çekmektedir¹.) ve kısmen de acıya rağmen işletebildikleri kendi yaratıcılık güçlerinden kaynaklanmaktadır. İşte bu sebeplerle ağıtlardaki estetik seviye üzerinde durulurken bu hususların önemle dikkate alınması gerekmektedir. Böyle yapıldığı takdirde belli bir aşamadan sonra ağıtların yapısal özelliklerinden çok, içerikleri üzerinde durmanın bizlere daha fazla yeni şeyler kazandırabileceği kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

* Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü SİVAS sboyraz@cumhuriyet.edu.tr

¹ Ağıtlarda kullanılan kalıp sözlerin çokluğu hakkında örnek bilgi almak için “Doğan Kaya, **Anonim Halk Şiiri**, Akçağ Yay., Ankara 1999, s. 259-260; Gülay Mirzaoglu, “Çukurova ve Kayseri Ağıtlarında Ortak Biçim ve Söyleyiş Özellikleri”, **Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni Bildiriler**, Fen-Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü Yay., Kayseri 2001, s. 499-508”e bakılabilir.

Farklı formlarda ve yoğunluklarda da olsa ağıt türüne hemen hemen birçok kültürde² rastlanmaktadır. Fakat öyle sanıyoruz ki hiçbir kültürde Türk kültüründeki kadar bol miktarda ağıt bulunmamaktadır. Bunun başlıca nedenlerinden birisi, hâlâ ağıt üretebilen bir algılama biçimine ve toplum yapısına sahip olmamızdır. Her şeyden önce ağıtlar, sözlü kültür ortamında yaşayan zihinlerin, yoğun duygularını dışa vurum aracıdır. Türk milletinin büyük bir çoğunluğu sözlü kültür ortamından yazılı kültür ortamına henüz tam olarak geçemediği için ya da tam geçecekken sözlü kültür ortamına birçok bakımlardan benzeyen elektronik kültür ortamına³ atladığı için yani sözelliğini büyük oranda devam ettirdiği için hâlâ ağıt üretebilmektedir. Oysa yazılı kültür ortamını içselleştirmiş kesimlerde veya milletlerde ağıtın artık hemen hemen hiç üretilmediği ya da onların yerini başka ifade biçimlerinin aldığı görülmektedir. Demek ki hâlâ ağıt üretebiliyor olmamız, sözlü kültür ortamlarında yaşadığımızı ve buna bağlı olarak sözel yapıyı devam ettirdiğimizi göstermektedir. Diğer taraftan ağıt, yoğun duyguların eseri olarak ortaya çıkması hasebiyle bizim hâlâ duyguları mantığının önünde giden, olaylara ve objelere daha çok duyguların penceresinden yaklaşan ve duyguları yoğun yaşayan bir yapıya sahip olduğumuzu îmâ etmektedir.

Kendisinden işte bu tarz verileri de elde edebileceğimiz ağıtlar, anonim halk şiiri sahasında, maniden sonra örneğine en sık rastlanan türdür sanırız. Zira ağıtlar, şiir söyleme / yazma yeteneği olmayan kişiler tarafından bile derin bir acı yaşanması durumunda kolaylıkla söylenebilmektedir. Çünkü bu söyleyiş, kendini ifade etmenin daha başka ve daha işlek bir yolunu bilmeyenlerin / bulamayanların topluma kendini anlatıp kabul ettirme, psikolojik açıdan rahatlama vesilesidir. Topluma kendini anlatıp kabul ettirme diyoruz çünkü toplum, özellikle de toplumun kadınlar kesimi, acı karşısında gerekli hassasiyeti göstermeyip beklenen tepkileri vermeyenleri katı yüreklilikle suçlayıp kınayarak ya da ağıtlar eşliğinde acısını izhar edenleri “*Diye diye ağıtlar etti. Çok ciğerliymiş.*” gibi ifadelerle taltif ederek acının birinci dereceden muhataplarını “ağıt yakmaya” zorlamaktadır. Bu durum da ağıtların çoğalmasını sağlamaktadır. Bu sebeple ağıtlar, diğer anonim halk şiiri türlerine göre daha kısa sürede ve bol miktarda üretilmektedirler. Örneğine bol miktarda rastlanmasına rağmen ağıtlar hakkında bugüne kadar bolluğuyla doğru orantılı bir evsaf ve çeşitlilikte yeterli çalışmanın⁴ yapıldığı pek söylenemez. Yapılan çalışmalarda da, bazı istisnalar⁵ hariç tutulacak olursa, genellikle ağıt derlemelerine, ağıtların yakılmasına sebep olan hikayelere ve ağıt türünün yapısal özelliklerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Fakat

² Ağıt türünün rastlandığı kültürler ve bunlardaki şekli konusunda bilgi için bkz. “Süleyman Uludağ, “*Ağıt*”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c. 1, İstanbul 1988, s. 470-472; Muhan Bali, **Ağıtlar**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1997, s. 1-13; Kaya, *age.*, s. 247-251; İsmail Gökem, **Türk Edebiyatında Ağıtlar Çukurova Ağıtları**, Akçağ Yay., Ankara 2001, s. 10-15.”

³ Sözlü, yazılı ve elektronik kültür ortamlarının özellikleri ve bunların insan zihnine kazandırdıkları ve dolayısıyla olaylara ve olgulara bakışında meydana getirdiği farklılıklar konusunda detaylı bilgi için “Walter J. Ong, **Sözlü ve Yazılı Kültür Sözü Teknolojileşmesi**, (Çev. Sema P. Banon), Metis Yay., İstanbul 1995” künyeli esere bakılabilir.

⁴ Ağıtlar hakkında yapılan çalışmalar ve bunların içerikleri için bkz. Kaya, *age.*, s. 657-660; Gökem, *age.*, s. 63-73.

⁵ Ağıtlar hakkındaki istisnâî çalışmalardan ilki Muhan Bali’ye ait, yukarıda künyesini verdiğimiz eserdir. İ. Gökem’in deyişiyle Bali’nin çalışması, ağıtlar konusunda yapılmış “akademik hüviyetteki” ilk çalışmadır. Bali, kitabında ağıtların yapı ve muhteva özellikleri hakkında bilgiler verdikten sonra derlediği ağıtların muhteva analizini yapmıştır. Ağıtların ayrıntılı muhteva analizini yapan bir diğer çalışma ise İsmail Gökem’e aittir. Gökem de yukarıda künyesini verdiğimiz çalışmada ağıtlar hakkında derli toplu genel bilgileri sıraladıktan, ağıtın diğer edebî türlerle arasındaki ilişkiyi irdeledikten sonra derlediği Çukurova ağıtlarının ayrıntılı içerik çözümlemesini yapmıştır.

ağıtların ayrıntılı muhteva analizi pek yapılmamış ve satır aralarında bize söyledikleri konusuna pek değinilmemiştir. Oysa ağıtlar, yoğun acıların dışı vurum vasıtası olması yanında onları üreten ve tüketenlerin birtakım inanç, uygulama ve pratiklerini, değer yargılarını, hayatı algılama biçimlerini kısaca halk kültürünü oluşturan unsurları dolaylı yoldan da olsa yansıtmaktadır. İşte bu düşüncelerden hareketle bu bildiride Sarız yöresi Avşar ağıtları üzerinde durulacak ve onların bize sunmuş olduğu halk kültürü unsurları bir sistematik dâhilinde çıkarılmaya çalışılacaktır. Diğer bir deyişle bu çalışmada metinden hareketle yaşanan yeri ve yaşam biçimini (bağlamı) kurgulamaya çalışacak ve metinlerin bize bu konuda ne kadar yardımcı olabileceğini göstermeye gayret edeceğiz. Çalışmayı Sarız yöresiyle sınırlandırmamızın temel sebebi ise etnik ve buna bağlı olarak da kültürel anlamdaki homojenlik düzeyinin yüksek olmasıdır. Böyle olduğu için çıkarılan malzemelerden hareketle verilecek hükümler genelin yapısıyla daha çok örtüşecek ve bu da yöre insanının kültürel fotoğrafını daha doğru çekmemizi sağlayacaktır. Aksi takdirde yani çalışma coğrafyasını daha geniş tuttuğumuzda kültürel yapının heterojenlik düzeyi artma ihtimali göstermekte ve buna bağlı olarak da malzemeden çıkarılan hükümlerin geneli şamil olma özelliği azalmaktadır.

Ağıtları hakkında çalışmayı düşündüğümüz Sarız yöresi, Kayseri'nin doğusunda ve şehir merkezine 143 km uzaklıkta bir ilçedir. Sarız, Binboğa dağının kuzey batısındaki çukur bir alanda, Seyhan'ın bir kolu olan Göksu'nun kaynak bölgesinde yer almaktadır. 2000 yılı nüfus sayımına göre ilçe merkezinin nüfusu 4500, köyleriyle birlikte 15000 civarındadır. İlçe, Pınarbaşı ile Kahramanmaraş arasındaki ana yol üzerinde bulunmasına rağmen pek fazla gelişmemiştir. Bu sebeple halkının büyük bir çoğunluğu dışarıda, özellikle de yurt dışında yaşamaktadır⁶.

İlçeye bağlı 38 köy bulunmaktadır. İyi bir ağıt derleyicisi olan Sarızlı Ahmet Özdemir'in verdiği bilgilere göre bu 38 köyün 22'sinde Avşarlar, 10'unda Kürtler, 3'ünde Kars-Erzurum muhacirleri, 2'sinde Avşarlar ve Kürtler ve birinde de Çerkezler yaşamaktadır⁷. Bu bilgilerden anlaşıldığına göre Sarız'da nüfusun çoğunluğunu Avşarlar oluşturmaktadır.

Avşarlar, Türkiye Türklerinin ataları olan Oğuz boylarının en tanınmışlarından olup bugün Suriye, Anadolu ve İran topraklarında yaşamaktadırlar⁸. Avşarların büyük bir kısmı Anadolu'nun Ankara, Afyon, Amasya, Antalya, Bolu, Bursa, Çankırı, Denizli, Isparta, Kayseri, Kastamonu, Konya, Kütahya, Manisa, Maraş, Sivas, Tokat, Yozgat, Zonguldak gibi değişik yerlerine daha önceden yerleşmişlerdir ve hatta bazıları yerleşirken de boy adlarını yerleştiklere mekanlara vermişlerdir. Bugün Türkiye'de 44 yer adı, bünyesinde Avşar kelimesini barındırmaktadır. Bu bile Anadolu'da ne kadar çok Avşar olduğunu göstermektedir.

Çukurova, Toroslar, Binboğa, Uzun Yayla ve Zamantı kıyıları havalisinde göçebe olarak yaşayan Anadolu'daki son Avşarlar, 1865'te Kayseri'nin Pınarbaşı, Tomarza ve Sarız ilçelerine ve bunlara bağlı yetmiş aşkın köye iskan edilmişlerdir. Ünlü Avşar kilimlerini de dokuyan işte bu Avşarlar, ağıt ve bozlaklarıyla da meşhurdurlar. Literatürde kimi araştırmacılar tarafından "*Avşar ağıtı*" biçiminde adlandırılacak kadar

⁶ Sarız hakkında daha fazla bilgi almak için bkz. "Abdullah Satoğlu, **Kayseri Ansiklopedisi**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2002, s. 385.

⁷ Ahmet Z. Özdemir, **Sarız'da Dügün "Avşar Dügünü"**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay., Kayseri 2005, s. 10.

⁸ Avşarlar, yaşadıkları bölgeler ve tarihteki etkinlikleri hakkında bilgi için bkz. Faruk Sümer, "Avşar", "Avşarlılar", **TDV İslam Ansiklopedisi**, c. 4, İstanbul 1991, s. 160-166.

kendine has karakteristik özellikleri⁹ bulunan Avşar ağıtları, şimdiye değin bazı çalışmalara münhasıran konu edilmişlerdir. Bu çalışmalarda¹⁰ Kayseri yöresi Avşar ağıtlarının, genellikle bazı tarihî olaylarla olan bağlantısı üzerinde durulmuş, ağıtların yakılmasına sebep olan hikayelerle ağıt metinlerine yer verilmiş ve şekil özelliklerinden bahsedilerek zaman zaman tasnif denemelerine girişilmiştir. Ancak söz konusu ağıtların muhteva analizini yapmaya yönelik herhangi bir girişimde bulunulmamıştır. İşte bu sebeple biz de bu çalışmamızda Sarız yöresinden derlenmiş bazı ağıtlar üzerinde duracak ve onlardaki halkbilimsel öğeleri çıkarmaya gayret edeceğiz.

Böylesi bir çalışmadan beklenen elbetteki tüm Avşar ağıtlarının incelenerek bir sonuca varılmasıdır. Ancak bu, bir bildirinin hacmini çok çok aşan bir çalışma olacaktır. O bakımdan biz burada çalışmamızı örnekleme yoluyla yapmayı denedik. Bunun için de yayımlanmamış olmasını da hesaba katarak Hatice Eroğlu tarafından derlenmiş olan ağıtları kullandık. Eroğlu'nun çalışmasında “ölenler”, “askere gidenler”, “gelin olanlar”, “sevdiğine kavuşamayanlar” ve nihayet “ölen bazı hayvanlar” için yakılmış 74 ağıt metni bulunmaktadır. Hikayeleriyle birlikte yazıya geçirilmiş olan bu metinlerden biz sadece en büyük yekunu oluşturan, yani ölenler için söylenmiş altmış ağıt üzerinde durduk.

Ağıtlar, şu ya da bu sebeple veya biçimde özden ağlayan kişilerin söze dönüşmüş gözyaşları mahiyetindedir. Bu gözyaşları, içeride kopan fırtınaların dışarıya sızmış esintileridir. Bu gözyaşları, yürekte kaynayan yanardağların dışarıya püskürtülmüş lavları mesabesindedir. Nasıl ki yanardağların içerisinde erimiş vaziyette birçok element bulunmaktadır ağıtların bünyesinde de onları yakanların acı, özlem, kızgınlık ve intikam duyguları, ağıtın yakılmasına sebep olanların medh ü senası, hayattayken yaptıkları, yapmak istedikleri, teselli ve dua sözleri kısaca ağıt yakanların kültürel unsurları yer almaktadır. Bu sebeple bu gözyaşları içerisinde, onları akıtanların özünü, yani kültürünün bileşenlerini bulmak mümkündür. Sarız yöresinden derlenmiş bazı Avşar ağıtlarına işte bu düşüncelerin perspektifinden yaklaştığımızda çok değişik alanla ilgili, çok fazla miktarda malzemeye karşılaştığımızı söyleyebiliriz.

İnceleme konusu yaptığımız ağıtların yapısına baktığımızda hemen hemen aynı özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Altmış ağıtın tamamı da sekizli hece ölçüsüyle yazılmıştır. Fakat duraklar konusunda tam bir oturmuşluktan söz etmek mümkün değildir. Çoğu dizede 5+3 olarak kendini gösteren duraklar, bazı yerlerde 4+4 veya 6+2 biçimindedir. Heceyi tutturmak için birçok mısradaki “Yaralısın gar’aslanım”, “Kim’ettin evin vekili”, “Sürmel’eşim gelir diye” örneklerindeki gibi ses yutumu yapılmıştır. Ağıtların sekizli hece ölçüsüyle yazılmasını sağlayan en temel etken, bize göre onların ortaya çıktığı bağlamdır. Bu ağıtlar genellikle, üzeri bir çarşaf ile örtülmüş ölünün başucunda ağlanırken yakılmaktadır ve buna paralel olarak ağıtlar ya ağlama tonunda bir havayla ya da bu tona yakın, ağır aksak bir ezgiyle söylenmektedir. Bu ise

⁹ Avşar ağıtlarının karakteristik özellikleri için bkz. Mirzaoğlu, *agm.*, s. 498-504.

¹⁰ Avşar ağıtlarına yer veren çalışmalardan bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür: Mahmut Işık, **Afşarlar: Tarihi, Yetiştirdiği Şahıslar, Folkloru**, Ankara 1963, s. 84-119; Fikret Kumru, **Kayseri İli Pınarbaşı İlçesi Afşar Yöreleri Ağızlarından Ağıt Derlemeleri**, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü, (Yayımlanmamış Lisans Tezi) Erzurum 1977; Tahir Kutsi Makal, “Avşar Ağıtları”, **II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri**, II. c., MİFAD Yay., Ankara 1982, s. 283-295; Ahmet Z. Özdemir, **Öyküleriyle Ağıtlar**, HAGEM Yay., Ankara 1994; Emir Kalkan, **Avşar Ağıtları**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay., Kayseri 1998; Hatice Eroğlu, **Sarız İlçesi ve Civarı Avşar Ağıtları**, Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü, (Yayımlanmamış Lisans Tezi) Sivas 1998; Sema Önder, **Kalktı Göç Eyledi Avşarların Tarihçesi ve Avşar Ağıtları**, Laçın Yay., Kayseri 2000; Ahmet Z. Özdemir, **Öyküleriyle Ağıtlar II**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2001; Mirzaoğlu, *agm.*, s. 497-510.

mısralardaki seslerin oldukça uzatılarak telaffuz edilmesi sonucunu doğurmaktadır. Sesler uzatılarak telaffuz edilirken dizelerin hece sayısı da fazla olursa hem ağıtı söyleyenin anlatmak istediklerini bir manzume formuna büründürmesi hem de dinleyenlerin anlatılmak istenenleri anlaması zorlaşacaktır. Zira zihin böylesi bir üslupta söylenen uzun mısraların kelimeleri arasındaki anlam ilgisini kurmakta güçlük çekmektedir ya da kurmak için özel bir dikkat sarf etmek zorundadır. Bu ise yoğun acının, zihnin kimi faaliyetlerini kısmî olarak dumura uğrattığı bir ortamda pek mümkün görünmemektedir. Sanırız işte bu sebeple ağıtların tamamı, uzun denemeyecek bir hece sayısına sahiptir. Bunda hiç kuşkusuz geleneğin, alışılmışlığın da etkisi vardır denilebilir. Ancak geleneğin de bu şekilde oluşmasını sağlayan az önce belirtmeye çalıştığımız etkenler değil midir?

İncelediğimiz ağıtlar, redif yönünden zengindir ancak aynı zenginliği kafiye konusunda görmek pek mümkün değildir. Genellikle yarım kafiyenin görüldüğü ağıtlarda kafiye şeması bakımından bir bütünlük yoktur. Yani hiçbir ağıtın ilk dördlüğündeki dördüncü mısra, diğer dördlüklerin dördüncü dizeleriyle kafiye ve redif yönünden benzeşmemektedir. Diğer bir deyişle kafiye şeması bakımından her dördlük, kendinden önceki veya sonrakiyle bir ilişki içerisinde değildir, bağımsızdır. Buna göre dördlüklerin kafiye şeması a a b a, a b c b, a b c d, biçiminde değişkenlik göstermektedir.

“Hazeli gönlüm hazeli”, “Şivara oldum şivara”, “Gadanı alayım Eşe”, “Hele babamoğlu hele”¹¹ gibi kalıp ifadelerle bolca rastlanan ağıtlarda dördlük sayıları 4 ila 19 arasında değişmektedir. Fakat geneli 5 ila 8 dördlüktür. Hikayelerinden anladığımız kadarıyla ölümü çok acıklı olduğu düşünülenler için yakılan ağıtların dördlük sayısı daha fazladır. Ağıtı yakanlara göre ölümü daha acıklı hale getiren ise ölenin çok genç yaşta olması, yeni evlenmesi veya evlenecek olması, geride küçük yaşta çocuklarını bırakması, feci şekilde ölmesi veya öldürülmesi gibi durumlardır.

Bütün bunlardan anlaşılacağı üzere ağıtlar teknik açıdan fazla iyi durumda değildir. Bu da onların ortaya çıkmasını sağlayan ortamın şartları düşünüldüğünde gayet normal bir durumdur. Hatta acının, dikkati, yaratıcılık gücünü, estetik kaygıyı en aza indirdiği bir ortamdan bu tür metinlerin ortaya çıkarılması bile bir başarıdır. O halde ağıtların teknik özellikleri üzerinde çok fazla durmanın doğru olup olmadığı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu noktadan sonra bize asıl düşen görev, ağıtların içerisine nüfuz etmek ve ağıtlardaki verilerden hareketle onları oluşturan ve adına halk denilen organizasyonun yapısını ve işleyişini ortaya koymaya çalışmak olmalıdır. Bunu yapmaya kalkıştığımızda karşımıza ilk olarak şöyle bir soru çıkmaktadır: Bu çalışma, hangi halkın, hangi dönemine ait kültürel değerlerini ortaya koyacaktır? Zira kültürel değerlerin halk topluluklarına ve zamana göre farklılıklar arz ettiği malumdur. Bu soruya kestirmeden; “Böylesi bir çalışma elbetteki malzemenin derlendiği yöre halkının, malzemenin oluşturulduğu zamandaki durumuna ilişkin bilgiler sunar.” biçiminde cevap verilebilir. Ancak bu cevap yeterli değildir. Çünkü kültürel unsurlar hem çevreyle sürekli bir alış verişi içerisinde bulunduklarından ve “çevre”den tamamen izole edilemediklerinden sadece derlendikleri yöreye ait değillerdir hem de çok yavaş bir biçimde değişim ve dönüşüm geçirdikleri için yalnızca üretildikleri dönemi yansıtmazlar. Diğer bir deyişle kültürel unsurlar, kısmen de olsa derlendikleri yörenin komşularına ve üretildikleri dönemin çok daha önceki ve sonraki zamanlarına da ait demektir. Bu nedenle bu çalışma sadece Sarız yöresi Avşarlarının son 70 - 80 yılına ait

¹¹ Ağıtlarda geçen diğer kalıp ifadeler için bkz. Mirzaoğlu, *agm.*, s. 500.

bazı kültürel unsurlarını sunmakla kalmayacak kısmî olarak komşuların, daha geniş bir zamana ait kültürel değerlerini de yansıtacaktır.

İşte bu düşüncelerin sâikiyle dikkatlerimizi yönelttiğimiz ağıtların öncelikle kim tarafından, kim için söylendiğine bir göz atmak istiyoruz. Zira bu göz atış, bize toplumumuzun bazı farklı özelliklerini gösterebilme veya teyit edebilme imkanını sunabilir. Sarız yöresindeki ağıtların kim tarafından kimin için yakıldığını sorguladığımızda karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır:

Kim	Kime Yakmış	Kaç Defa	Yüzdesi
anne	oğluna	14	23.33
bacı	ağabeyine	12	20
anne	kızına	7	11.66
karı	kocasına	4	6.66
hala	erkek yeğenine	3	5
kız	babasına	2	3.33
bir akraba	erkeğe	2	3.33
amcanın eşi	kayınbiraderinin çocuklarına	2	3.33
kız	nişanlısına	2	3.33
bacı	ablasına	1	1.66
gelin	kaynatasına	1	1.66
abla	kardeşlerine	1	1.66
yenge	kayınbiraderine	1	1.66
dayı kızı	halasının oğluna	1	1.66
amca kızı	amcasının oğluna	1	1.66
Âşık Meşguli	erkeğe	1	1.66
kaynana	geline	1	1.66
kız	sevdiği oğlana	1	1.66
teyze	yeğenine	1	1.66
kız	kendisine	1	1.66
bir kadın	erkeğe	1	1.66

Tablodan da anlaşılacağı üzere ağıtların hemen hemen tamamını kadınlar yakmıştır. Bu, ağıt yakma geleneğinin daha çok kadınlar arasında yaşatıldığını göstermektedir ki bu da gayet doğaldır. Zira kadınların psikolojik yapısı buna daha müsaittir. Ölüm acısı karşısında onlar, erkeklere nazaran daha çok etkilenmektedir ya da erkeklerin dışarı vurmadiğı, çeşitli sebeplerle vurmaktan çekindiğı acıyı (zira bu, erkek için bir zayıflık göstergesi olarak değerlendirilmektedir.) onlar daha iyi izhar etmektedirler. Yine tablodan anlaşıldığı kadarıyla ağıtların % 83.33'ü erkekler için yakılmıştır. Bu durum, toplum hayatında erkeğe biçilen rolün büyüklüğü ve buna bağlı olarak ona verilen değerin yüksekliğiyle izah edilebilir. Burada tablonun bize söylemek istediğı bir husus üzerinde daha durmak gerekiyor ki o da ağıtları yakanların, yakılanlara olan yakınlık derecesidir. Ağıtlar özden ağlayanların söze bürünmüş göz yaşları olduğuna göre ve doğal olarak ölen birine en çok, en yakını üzüleceğine göre en fazla ağıt yakanların en yakın akrabalar olması da gayet tabiidir. İşte bu tabloda bu tabii durumun rakamlarla ifadesi görülmektedir. Tabloya göre ağıtlar, 18 farklı akrabalık düzeyindeki kişiler tarafından söylenmiştir. Bu 18 farklı akrabalık düzeyi içerisinde anne ve kız kardeş gibi birinci dereceden yakınların söylediğı ağıtların toplamı 35'tir ki bu da tüm ağıtların % 58.33'üne tekabül etmektedir. Bu oran, ölüm karşısında en çok acıyı kimlerin çektiğini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Akrabalık düzeyi anne

kelimesiyle belirtilenlerin söylediği ağıtların toplamı ise tabloya göre tüm ağıtların üçte birinden fazladır. Bu da halk arasında iyice yaygınlaşmış olan “Ağılarsa anam ağlar / Gayrısı yalan ağlar” sözünü teyit eder mahiyettedir.

Ağıtlardaki halkbilimsel öğelerin durumunu anlamak için ağıtların, hayatın üç önemli evresine ilişkin sunduğu verilerden başlamak, sanırız yerinde bir tutum olacaktır. Zira bu üç önemli evrede karşımıza çıkan inanış ve pratikler hem hayatın içerisinde büyük bir yekun tutmaktadırlar hem de hayatın öteki evrelerindeki uygulamalara ilişkin aşağı yukarı bir fikir vermektedirler.

Doğum:

İncelenen ağıtlarda doğum evresine ilişkin çok fazla bilgi edinemedik ki bu da bize göre normaldir. Çünkü ağıtlar, doğuma zaman olarak daha uzak bir devrede gerçekleşen olay dolayısıyla ortaya çıkmaktadır ve doğal olarak da ortaya çıktığı zamana daha yakın olay, olgu ve durumlardan bahsetmektedir.

Ağıtlarda doğum evresine ilişkin pek bilgi bulunmazken doğumun gerçekleşmesini sağlayan, arzu eden bilince ilişkin bazı ip uçları yer almaktadır. Ağıtlardan edindiğimiz bilgilere göre evlatsızlık çok önemli bir problemdir (39/3)¹². Çünkü evlat, soyun ve hayatın devamı için, ocağın tütmesi için elzemdır. Bu sebeple çocuğu olmayan aileler, bunun büyük eksikliğini yaşamakta, toplum içerisinde zaman zaman utancını taşımakta¹³, “*Evlatsızca sefil garı*” (20/1) örneğinde görüldüğü gibi hakir görülmekte ve bunlardan ötürü acı çekip çocuk için büyük bir özlem duymaktadır. Böylesi bir halet-i ruhiyenin örneklerini ve yansımalarını yer yer gören kişilerin nezdinde çocuğun değeri daha da artmaktadır. Bununla bağlantılı olarak tek çocuğun kaybindan doğan acı, daha da fazla olmaktadır. Hele de bu tek çocuk, ocağı tüttürecek olan erkekse acı dayanılmaz bir hal almaktadır (11/3, 5). Ölen çocuğun tek olması, diğer bir deyişle kardeşsiz, bacasız olması (13/2) anneyi daha da üzmektedir. Zira “bacısı” olsaydı onun ölümüne o da ağlayacaktı ve böylece annenin acısı biraz hafifleyecekti ya da anne diğer çocuklarının varlığıyla teselli bulacaktı.

Evlenme:

Çok ilginçtir ki ağıtlarda evlenme dönemiyle ilgili bol miktarda malzeme bulunmaktadır. Bunun sebebi, ardından ağıt yakılan bazı kişilerin ya evlenecek yaşa geldiğinde, ya nişanlıyken, ya düğün sırasında, ya da düğünün üzerinden çok fazla geçmeden ölmüş olmalarıdır. Ağıtı yakanlar evlenme devresi ölümüne yakın olduğu için kişinin muradını alması adına o dönemde yapılanları iyi bir şekilde hatırlamakta ve bunları birer övünç vesilesi olarak dizelerde sıralamaktadır. Ayrıca kişinin muradını almaya ramak kalmışken ölmesi, evlilik için kurulan hayallerin suya düşmesine, yapılan plan ve hazırlıkların yarım kalmasına yol açmaktadır. Bu durumun hatırlanması ya da hatırlatılması ölüm acısını daha da çoğaltmaktadır. Bu sebeple evlenme dönemine ilişkin kimi uygulama ve inanışlar ağıtlara kolayca ve bol miktarda girebilmektedir. Diğer taraftan ağıtların muhtevasını büyük oranda, ölenlerin birer övünç vesilesi olarak

¹² Parantez içerisinde bu şekilde verilen rakamlardan ilki, ağıtların yer aldığı çalışmanın sayfa numarasını, ikincisi ise almış olduğumuz ibare, kelime ya da bilginin bulunduğu dördlüğü ifade etmektedir.

¹³ Utancını taşımaktadır diyoruz zira çocuğun olmaması, kişinin eksikliğine, yarımlığına bağlanmaktadır. Dahası Dede Korkut'ta çok açık bir şekilde ifade edilen ve oğlu kızı olmayanın “Allah Taâlâ tarafından kargandığı” inancı ve bundan dolayı çocuksuz kişilerin kara çadırdaki kara koyun postunun üzerine oturtulup kara koyun yahnisinden yemek ikram edilmek suretiyle hakir görüldüğü, küçümsendiği bilgisi toplumun genlerine işlenmiş vaziyettir. Genlerdeki bu inanç ve bilgi de çocuğa verilen önemi artırmakta, çocuksuzluğun acısını katlamaktadır. Dede Korkut'taki sözü edilen husus için bkz. Muharrem Ergin, **Dede Korkut Kitabı I**, TDK Yay., Ankara 1989, s. 78.

sunulan fizikî ve karakteristik özellikleri ile yaptıkları ya da yapacaklarının oluşturduğu bilinen bir gerçektir. Ağıtların çoğunluğu evlenecek, evlenmek üzere veya yeni evlenmiş olanlar ya da oğlunu, kızını evlendirecek yaşta olanlar için yakıldığına göre evlilik evresiyle ilgili bilgilerin bunlarda bolca yer alması normaldir. Kaldı ki ihtiyar denilebilecek yaşta ölen kişiler için yakılan ağıt hem çok azdır hem de bunlarda evlilik dönemiyle ilgili bilgilere rastlanmamaktadır.

Sarız yöresi ağıtlarından anlaşıldığına göre kişiler ya köy içerisinden ya da komşu köylerden evlenmektedir. Bu, kapalı toplum olmanın bir göstergesidir. Burada amca, hala ve teyze çocukları birbirleriyle evlenebilmektedirler (11/1, 22/3). Yani akraba evliliği sık görülen bir durumdur. Herhangi bir kıza dünür gitmek üzere karar verilmişse buna “adaylık koymak” (48/2) denilmektedir. Evlenmeden önce geçirilen belli bir nişanlılık dönemi vardır ve bu dönemde nişanlılar rahatça görüşmemektedir (70/5). Evlenmek için kız tarafına bir miktar başlık parası ödenmektedir. Hatta bir ağıtta bu “Bin liraya aldı seni (29/1)” biçiminde açıkça söylenmektedir. Nişanlılık döneminde kız, damada mutlaka bir “özelik kazak” (43/3) örmektedir ve bunu diğer şeylerle beraber hazırladığı “damatlık bohçasına” (43/5) koymaktadır. Ayrıca kız tarafı damatlık yatak ve üzerine bir şeridin geçirildiği yorgan (43/5, 6) hazırlamaktadır.

Yörede düğünden önce “kayıt görülmektedir” (62/4). Yani düğün için ve kızın çeyiziyle ilgili esaslı bir alış veriş yapılmaktadır. Bu sırada damada muhakkak bir takım elbise (39/2, 5, 6) alınır. Daha sonra “okuntu” (59/2) denilen düğün davetiyesi dağıtılmaktadır. Düğün için kapıya bir bayrak dikilmekte ve bu bayrağın başına gelin eve gelince silah atılıp (43/5, 62/2) oradaki elma, ayva veya soğan düşürülmeye çalışılmaktadır. Düğünde çalgı olarak davul zurna (39/5) bulunur. Düğün sırasında damada ve geline kına yakılır.

Normal şartlar altında kızı, baba evinden babası elinden tutarak yolcu etmektedir. Fakat babanın olmadığı durumlarda bu işi erkek kardeşi yapmaktadır: “*Babasız kız gelin gitmez / Elinden tutsun gardaşı*” (35/1). Babanın, kızına hiçbir eksikliğini bırakmadan çeyizini vermesi büyük bir övünç vesilesidir. Eksiklik olması ise yerinilecek bir haldir. O nedenle bir ağıtta; “*Babam seni gelin verdi / Hiç koymadı yerniğini*” (3/2) denilmektedir.

Gelinler eskiden atla getirilmektedir ve o atın donanımına da ayrı bir özen gösterilmektedir. Bu cümleden olmak üzere örneğin, gelin atına minder konulmaktadır (35/5). Gelin, “özne” denilen damadın evine geldiğinde “üzengilik” (27/3) denilen hediye almadan attan inmemektedir. Bu hediye ise damadın babası veya annesi tarafından verilmekte olup genellikle koç, koyun, inek, boğa cinsinden bir hayvan veya bağ, bahçe, tarla, araba gibi şeylerden oluşmaktadır.

Gelinler eskiden atla getirilirken motorlu taşıtların hayatımıza girmesiyle artık “cip”le (15/4) getirilir olmuşlardır. Bu durum o kadar yaygınlaşmıştır ki bir evin önünde cip duruyorsa oraya bir gelinin getirildiğine hükmedilir olmuştur (16/2). Örneğin bir ağıtta (16/4), ağıtçı kapının önünde duran cipin gelin getirdiğini zannetmiş fakat sonradan onun, ölenin cesedini getirdiğini öğrenince ona beddua etmeye başlamıştır.

Gelin eve getirilince bir köşede “dineltir” yani ayakta bekletilir ve gelin orada “süzünür” (24/5, 27/3). Damat gerdek odasına övülerek getirilir (27/4, 58/5). Buna “özne övme” denilmektedir. Gelinle damat, gelinin baba evinden çıkmadan önce annesi tarafından sandığa konulan ve adına “yastık yemişi” (27/4) denilen çerezden yerler.¹⁴

¹⁴ Ağıtlardan hareketle vermiş olduğumuz bu evlenme geleneklerinin doğruluğunu teyit etmek ve bunların ayrıntılarını görmek için bkz. Özdemir (2005), *age.*, s. 11-58.

Ölüm:

Yörede kişinin evlenmeden, genç yaşta öldüğünü anlatmak için “kınası yanmamak” (44/3) deyiimi kullanılmaktadır. Hatta bazen evlilik çağına gelip de evlenemeden ölenlere büyüklerden izin alınarak kına yakılmaktadır (39/2). Ölümü duyurmak için camilerde sela verilmekte (41/5) ve uzaktaki akrabalara haber salınmaktadır (9/6).

Kadınlar cenaze evinde üzeri örtülmüş vaziyette duran ölünün etrafında toplanarak ağlamaktadırlar. Bu sırada ölünün yakınlarından birisi ağıtını söylemektedir, diğerleri ona eşlik etmektedir. Eşlik eden olmazsa bu durum o kişiyi rahatsız etmekte (45/6) ve yanına başka ağlayacak kişiler aramaktadır: “İleri gel ak gelinim / Yalnız ağlatma beni” (29/1) veya “Ağlasana Esme karı / Senin oğlun ölmedi mi / Sen de benim gibi ağla / Bu dert seni görmedi mi” (56/3). Bazen ölenin yakınları ölüm acısından ötürü tek başlarına o kadar çok ağlamaktadırlar ki kendilerini başkalarının gözünde deli hissetmektedirler. Ayrıca ölüde ağlamayı bilmek gerekmektedir. Bunun için belirli bir olgunluğa erişmek lazımdır. Bir genç kız babasının ölümü üzerine yaktığı ağıtta “Hemen bana veriyonuz / Ne bileyim ağlamayı” (24/6) diyerek bu durumu dile getirmektedir. Ayrıca ağlaması gerekip de ağıt yakarak ağlamayanlar kınanmakta, küçümsenmektedir: “Bin liraya gelin aldın / Bir beyitçik yakamadı” (29/3).

Ölünün başında bulunanlar ağıt sırasında saçlarını yolmakta, dizlerini dövmekte, yanaklarını yırtmaktadır (53/2). Ölenin varsa atının kuyruğu kesilmektedir.

Ceset kefenlenerek toprağa verilmektedir (16/1, 49/5) ve ölen kişiyi öteki dünyada, “Fadime ana” denilen Hz. Fatıma’nın karşılayacağına inanılmaktadır (3/6).

Ölü evine komşular tarafından yemek getirilmektedir (48/2).

Yaşlı olanlar karalı giyinmektedir (29/5, 48/5). Ayrıca yasın göstergesi olarak kadınlar alınlarına “karalı yağlık” (7/3) yani siyah mendil bağlanmaktadır. Fakat bazen ölenin akrabaları, düşmanlarını sevindirmemek için bu mendili bağlamamakta ve ağlamaktan çekinmektedir (7/3). Yine yasın belirtisi olarak ölenin yakını olan kadınlar şalvarlarını ters yüz edip giyinmektedirler (43/1). Ayrıca yasın gereği olarak bazı şeylere de dikkat etmek gerekmektedir. Örneğin yaslı zamanlarda kahve dövülmemelidir (20/4). Zira kahve belli bir ritimde dövüldüğü için ahenkli bir ses çıkarmaktadır. Bu da yasın doğasına aykırı bir durumdur. Bunu yapan komşu dahi olsa ayıplanmaktadır. Hal böyle olunca ölenin yakını çocuk dahi olsa yas durumuna uygun hareket etmelidir (47/2): “Kör ederim Elif seni / Böyl’olmaz babası ölen” (33/6) “Zeynep seni kör ederim / Gardaş’ölen olur âşık” (56/5).

Yöre insanına göre başkalarının, yası dikkate almayıp işine gücüne bakması yastan doğan acıyı daha da artırmaktadır.

Ağıtlar, derlendikleri yörede kullanılan isimler konusunda da çok zengin veriler sunmaktadır. İncelediğimiz altmış ağıtın içerisinde geçen isimler ve onların geçtikleri yerler şöyle bir tablo çıkarmaktadır karşımıza:

Erkek İsimleri	Kadın İsimleri
Abdullah (41/1, 72/2), Abdurrahman (9/5), Abit (9/3), Acem (35/4), Adil (58/6), Ahmet (5/1, 22/4, 37/1, 4, 85/1, 116/1), Ahti [?] (20/2), Ali (37/4, 40/1, 41/5, 55/1, 4, 5, 56/2, 4, 58/5, 59/1, 65/6, 72/1, 85/3, 101/3, 102/2, 130/5, 131/6), Ali Ağa (19/3), Ali Şir (139/5), Arif (137/6), Aslan (126/4, 5), Atatürk (33/2), Baki (121/4), Battal (55/1, 59/1), Bedir (51/1, 2, 3, 4, 5, 52/1, 53/1, 4, 5, 6, 54/1), Bekir (31/5, 78/5, 84/1), Cengiz (126/5, 127/1), Çerkez (62/1, 2), Derviş (48/5), Duran (131/3),	Akkız (37/4, 6), Anşa [Ayşe] (18/3, 53/3, 97/2, 4, 111/1, 2, 116/7), Bahar (40/1), Cennet (22/4, 101/2, 126/6), Döndü (126/6), Döne (13/1), Elif (33/6, 39/2, 47/2), Emine (31/1, 129/1), Esme [Esmâ] (56/3, 4, Eşe [Ayşe] (31/4, 37/5, 6, 39/3, 66/2, 74/2, 5, 75/1, 101/1, 5, 142/4), Fadime (18/6, 27/5, 78/4), Fatma (72/4), Gülay (47/6), Gülcan (48/5), Gülizar (70/1, 2, 3, 5, 71/1), Gülkız (18/3, 20/1), Gürce (13/2), Haçça [Hatice] (3/2, 16/6, 35/1, 2, 4, 43/1, 3, 44/3, 58/3, 62/3, 81/4, 94/5, 105/4,

Ecevit (103/4), Ember [Amber] Ağa (7/2), Erdoğan (44/1, 2), Ergen (11/2, 116/1, 121/4, 5), Fakı (48/8, 81/3, 116/1), Habib (41/2), Haceli [Hacı Ali] (127/2), Hacı (3/3, 18/2, 123/1, 3, 4, 5, 124/1, 3), Hacı Efendi (33/1), Hakkı (116/3, 117/2), Halil (45/2, 5, 56/2, 71/1, 107/4), Halit (33/1), Hamza (45/3, 48/4), Hasan (48/3, 85/3, 4, 94/3, 107/4, 108/5), Hayrettin (128/4), Hüseyin (13/1, 65/2), İbiş dayı (1/4), İbrahim (37/5, 121/5), İsmail (3/3, 29/3, 37/1, 47/5), Kadir (16/5), Kara (48/5), Kara Vezir (3/6), Karac'oglan (142/2), Keskin (45/4, 5, 47/4), Mehmet (29/4, 31/3, 48/8, 52/1, 68/2, 72/2, 5, 92/3, 94/3, 101/2, 107/2, 112/4, 121/5, 126/6, 135/4, 140/3), Morali (11/4), Mulla (16/6, 105/4, 5), Musa (27/4, 37/5, 121/1), Mustafa (47/1, 6, 48/1, 56/1, 5, 101/2), Nuri (22/4, 115/2, 116/4, 7), Osman (13/4, 40/1, 56/2, 68/2, 74/5, 81/1, 5, 92/1), Ömer (52/1, 83/5, 137/1, 6, 139/1, 4, 5, 140/2, 3, 6, 142/5, 144/6), Özer (22/1), Salih Gazioğlu (doktor) (19/1, 33/4), Şahan [Şahin] (20/2), Teffik [Tevfik] (45/2, 3, 47/3), Veli (29/4, 33/2, 72/1, 85/3, 92/1, 2, 110/1), Yusuf (48/3)	135/1), Happa [Habibe] (65/1, 97/4), Hatik [Hatice] (129/1), Hatun (39/1, 96/1, 3, 4, 5, 97/3), Hürü [Huri] (39/4, 62/4, 74/4, 116/7), Hüsne (110/3), Kamer (24/1), Melek (72/4, 73/1, 78/6, 130/4), Meryem (9/6, 48/7, 52/2, 130/2, 3, 131/3), Rahime (48/3), Selver [Server] (9/5, 15/2, 25/3, 27/2, 35/1, 2, 4, 74/3, 121/3), Suna (115/4), Şefre [Şerife] (39/2, 66/3, 121/3), Şerif (15/5), Yeter (9/1, 48/6, 49/2), Zalha [Zeliha] (103/2, 119/5), Zeynep (56/5, 96/1, 3, 4, 5, 97/1, 3), Zifli [?] (5/2)
---	---

Görüldüğü üzere ağıtlarda geçen isimler içerisinde erkeklere ait olanlar hem daha fazladır hem de daha sık kullanılmıştır. Ağıtların, sosyal aktivitenin erkekten yana ağır bastığı bir toplumdan derlendiği ve ağıtların çoğunlukla erkekler için yakıldığı düşünülecek olursa bu durumun normal olduğu anlaşılabacaktır. Tablodan da görüleceği üzere gerek erkek ve gerekse kadın isimlerinin büyük çoğunluğu Türkçe değildir. 58 farklı erkek isminden yalnızca on tanesi (Aslan, Cengiz, Duran, Ecevit, Erdoğan, Ergen, Kara, Keskin, Özer, Şahan) Türkçe'dir. 35 farklı kadın isminden de dokuzu (Akkız, Döndü, Döne, Gülay, Gülkız, Gürce, Hatun, Suna, Yeter) Türkçe'dir. Başka bir deyişle kadın ve erkeklere ait toplam 93 ismin yalnızca % 20.43'ü ana dilimizdendir. Geri kalan 74 ismin kâhır ekseriyeti Arapça kökenlidir. Arapça kökenli isimler, dilimize İslamiyetin etkisiyle girdiğine göre demek ki insanımız üzerinde İslamî düşünce oldukça etkilidir. Bilindiği üzere isimler konulurken daha çok onların anlamları ve çağrıştırdığı düşünceler dikkate alınmaktadır. Bilinç düzeyi yüksek insanlar arasında isim seçiminde, kelimenin müzikalitesi de önemli bir rol oynamaktadır. O halde Ali, Ahmet, Mehmet, Mustafa, Ömer, Osman, Veli, Ayşe, Hatice gibi İslamî kaynaklı isimler, ya bu kelimelerin müzikalitesi insanımızın çok hoşuna gittiği için ya da insanımız bu isimlerin konulmasını gerektirecek alt yapıya sahip olduğu ve bu alt yapı da çocuklara isim konulması sırasında önceliği başkalarına vermediği için sık tercih edilmektedir. Biz burada ikinci ihtimalin daha kuvvetli olduğunu düşünüyoruz. Zira bu tercih, kelimelerin müzikalitesinden ötürü yapılmış olsaydı telaffuz sırasında kelimelerin orijinal şekli bozulmamaya çalışılırdı. Oysa tabloda orijinal şekli bozulmuş birçok isme rastlanmaktadır. Bu noktada dikkatimizi çeken hususlardan biri üzerinde daha durmak istiyoruz ki o da orijinali bozulan ya da yanlış telaffuz edilen isimlerin daha çok kadınlara ait olmasıdır. Orijinali bozulan veya yanlış telaffuz edilen beş erkek ismine (Ahti, Ember, Haceli, Şahan, Teffik) karşılık on kadın ismi (Anşa, Esme, Eşe, Haçça, Happa, Hatik, Hürü, Selver, Şefre, Zalha) bulunmaktadır ve dahası kadın isimlerindeki bozulma, erkek isimlerindeki orana göre daha fazladır. Bu fark ve fazlalık, kadın isimlerinin telaffuzunun daha zor olmasından mı kaynaklanmaktadır yoksa bunun başka bir sebebi mi vardır. Belki bazı kadın isimlerinin telaffuzu daha zordur ve bundan kaynaklanmaktadır bozulma. Ama telaffuzu zor olan erkek isimleri de mevcuttur ve nedense onlardaki bozulma daha azdır. O halde bu bozulmanın fazlalığının ardında

başka bir neden aramak gerekecektir ki o da bize göre kadınlara ve dolayısıyla onların isimlerine duyulan saygıyla alakalıdır. Şurası muhakkaktır ki toplumumuzun gelenekselliği daha yoğun yaşayan kesimlerinde erkeklere, kadınlardan daha fazla değer verilmekte ve bununla bağlantılı olarak erkeğe ve ona ait unsurlara daha fazla saygı duyulmaktadır. Diğer taraftan erkeklerin daha sert, kadınların ise daha yumuşak bir karakter yapısına sahip olmaları, her iki cinse karşı yapılan tutumlarda farklılığa yol açmaktadır. İşte bütün bunlar da erkeklerin isimlerindeki bozulmayı azaltıcı, kadın adlarındaki bozulmayı artırıcı bir etki yaratmaktadır. Ayrıca kadınlar kendi aralarında erkeklere göre çok daha fazla samimi olabilmektedirler. Bu samimiyet de samimi olanlara ait kimi unsurlar üzerinde, samimiyet nispetinde, istendiği gibi tasarruf yapma hakkını vermektedir ve tabii isimler de bundan payına düşeni almaktadır.

Son olarak isimlerden yola çıkarak bir hususa daha dikkat çekmek istiyoruz ki o husus da kendisini Döndü ve Döne isimlerinde göstermektedir. Bu isimler daha çok bilindiği üzere yeterince kızı olup da erkek çocuğu olmayanlar tarafından artık çocuk erkeğe dönsün, erkek olsun niyetiyle konulmaktadır. Bu da toplumdaki erkek evlada verilen önemi belirten bir başka göstergedir.

Ağıtlardan edindiğimiz verilere göre yöre insanı geçimini daha çok tarım ve hayvancılık yaparak sağlamaktadır. Özellikle küçükbaş hayvancılığının yöre insanı için ayrı bir önemi vardır ve bunun için yazın yaylaya göç edilmektedir. Ancak geçimin temininde bunlar da yeterli olmamaktadır. Mucur'a, Adana'ya ve hatta Almanya'ya çalışmaya gidilmektedir.

Tarımın yapımında atlardan ve öküzlerden istifade edilmektedir. Yörede bir zamanlar onlarla cirit oynayacak kadar iyi bir at kültürü varmış. Ağıtlarda geçen deve türlerine ilişkin tülü, maya gibi farklı isimlerden anlaşıldığı kadarıyla bir zamanlar iyi bir deve kültürü de mevcutmuş. Hatta öyle ki bunlar sahiplerine hoş ve sevimli geldiği için erkeklerin ve genç kızların tanıtımında teşbih unsuru olarak kullanılmışlardır.

Bütün bunlardan başka ağıtlardan derlendikleri yöre insanın giyim kuşam tarzına, yemek kültürüne, inanç coğrafyasına, değer yargılarına, kullandıkları eşya ve âletlerine, tabiat bilgisine varıncaya kadar daha pek çok konuya ilişkin zengin bilgiler çıkarmak mümkündür. Bu itibarla ağıtlara halkbilgisi kileri denilse yeridir.